

gyarnépet, nagyon jó munkát kell végeznünk
hogyezt a megbecsülést továbbra is kérde-
meljű és megtartsuk.

kézalírás

Drahos Lajos

Varsoi Magyar követ

Magyar Külügyminisztériumnak

B u d a p e s t

2

o01277/sz.biz./1951.pol.

Bemutakozó

látogatás

Bierut elnöknél

DRAHOS LAJOS elvtárs

rk.követ és megh.miniszter

Varso

A/II/a

SZIGORUAN BIZALMAS

A mult futárpostával megkaptam Követ Elvtárs jelentését a bemutató látogatásokról és meglelégedéssel állapítom meg, hogy gyorsan sikerült a kapcsolatokat a hivatalos lengyel szervekkel felvenni.

Kérem Követ Elvtársat, hogy a jövőben a látogatásokról csak a lényegyet jelentse. Nem kell, hogy szó szerint leírja a beszélgetés tartalmát.

Budapest, 1951. július 14.

/Farkas Mihályné/
osztályvezető

Kovács István

MAGYAR HASZIDOK CSELEKEDETEI

Szabolcsi Lajos: Magyar haszid történetek

Engel Tevan István rajzaival, Szabolcsi Miklós utószavával

Makabi, 1996. 185 oldal, 800 Ft

Szabolcsi Lajos 1920-ban kezdte publikálni haszid történeteit. Ekkor már öt éve, hogy névlegesen is átvette 1915-ben elhunyt apjától az *Egyenlőség* című zsidó hetilap szerkesz-

tését. Ez az orgánium alapításától kezdve, már Szabolcsi Miksa szerkesztésnek idején is a liberális és haladó szellemű zsidók nézetét képviselte: vállalta az asszimilációt, és a zsidó vallású, magyar érzelmű embert állította példaképül olvasói elé. 1898-ban még így ír az apa, Szabolcsi Miksa az *Egyenlőség* hasábjain az ortodoxia szélsőségeinek, műveltség- és haladásellenesnek tartott „chasszideusok”-ról: „Féltünk, hogy Lengyelország és Oroszország után itt is tért hódít majd a legextrémebb irány, a chaszszidizmus, ami nálunk egyenlő volna az öngyilkossággal”, hiszen a haszidok semmiféle világi tudást, képzettséget nem tūrtek, csak csodarabbijaikban hittek. Mindazonáltal nem ajánlja az ortodoxia híveinek, hogy kiközösítsék a haszidokat (akik egyébként nemes egyszerűséggel gonosztevőknek titulálták a haladó párti zsidókat), hiszen „ha magukra maradnak, elzülленek, ha viszont a mérsékelt orthodoxokkal maradnak, belevihetők a haladásba és magyarosodásba”. Harc folyt tehát a zsidók között, s ennek árát mindkét oldalon megfizették. „Mind den hívás, amely a haza ajkáról rőppen, elsősorban hozzátok szól, magyar zsidók” – buzdít a lap 1915-ben, és hosszan közli a hadikölcsönt jegyzett, no meg a hősi halált halt zsidók listáját, majd megható hírbem számol be arról a zsidó katonáról, aki testét magyar zászlóba burkolva esett el az első világháborúban.

A háborús vereség és Trianon, főleg pedig az idő múlása más távlatba helyezi a zsidóknak egymáshoz és a magyarokhoz való viszonyát. A haszid világ jószerivel csak kuriózum a területét veszített, modernizálódó országban, még ha Újhely és Kálló, a két fontosabb haszid központ Magyarországon marad is. Szabolcsi Lajos már megszépítő mesékben tudósít a kállói csodarabbi életének néhány fordulataról. Nem esik szó ellentétről, ortodoxiáról, tanulatlanságról, a történelmi háttér viszont hitelesnek tűnik: II. József, Szentmarjay Ferenc, két vérvád, a kállói, majd csaknem száz év múlva a tiszzaeszlári. Azt, hogy Jichák Eizik Taub a Baal Sém Tov tanítványa volt, mi másképp tudjuk: inkább annak tanítványáé, Dóv Beré, ez azonban megbocsátható szépítés, ha az.

Martin Buber magyarul is ismert HASZID TÖRTÉNETEK-jében csak kevés szó esik magyar csodarabbiokról. Ennek az az oka, hogy e misztikus mozgalom nem nagyon tudta megvetni a lábát magyar területen, annál in-

kább keletebbre, lengyel és orosz földön. Magyarországon az északkelti országrészben voltak hívei, ahol a felvilágosultabb zsidók száma kisebb volt. A legismertebb caddik vitathatatlanul Der Kalever, a kállói rabbi: rebe reb Eizikl Taub. Az ő csodás életének és híres tetteinek Buber egy fejezetet, Szabolcsi Lajos pedig egy egész könyvet szentel.

A MAGYAR HASZID TÖRTÉNETEK nem meríti ki a címében jelzett témát, hiszen öt történetből négy csak a kállói rabbival foglalkozik, A DEBRECENI VÁSÁR című pedig egy halárral, reb Chajim Weinsteinnel, akit az örök reménység, Illés próféta csodálatos módon segít meg: nem lévén más kívánsága a halárusnak, a próféta kifizeti a halak árát, ő pedig visszaadhatja az eladásra szánt portéka életét, ily módon szerevez magának egy csodálatos napot. A többi négy, lazán összefüggő történetnek a kállói rebe, illetve későn született és agg kort megélt fia, Mayerl a hőse. A mesék ideje így a Baal Sém 1760-as halálától fia révén 1882 utániig, a tiszaezlári vérvád idejéig terjed.

A LEVELEKI MENYEGZŐ című elbeszélésben a nagyok nagyja, a mozgalomalapító Baal Sém Tóv halálos ágyához hivatja a kállóit, hogy rábízva nevelt fiát, Jiszroél (az elbeszélés úgy tudja, a Baal Sémnek nem volt saját gyermeke, holott történelmi tény, hogy volt): nevelje fel, és keresse meg a neki rendelt lelket, amely női testbe költözött. Jiszroél és Chave lelke azért született újra több mint háromszáz év múltán, hogy alkalmuk legyen vezekelni spanyol hercegeként és inkvizítorként a zsidók ellen elkövetett, majd megbánt bűneikért. A kállói pap elvégzi a rábizott feladatot, s csak kevés híve tudja, hogy az 1790-ben megtartott menyegző két régóta bolyongott lélek egymásra találása volt az Alkotó akarata szerint. E kevés hívének viszont tudnia *kell*ett róla: ők adtak hírt a csodákról az utódoknak, a történetekben pedig rájuk jut a rabbi állandó kíséretét adó, ámuldozó hívő szerepe.

A NEFELEJTS című elbeszélésben ugyanúgy keveredik a mesés elem (Illés próféta eltűnése) és számos történelmi tény, mint azt Buber számos történetében is láttuk: a háborúk, a császár zsidókat sújtó vagy pártoló politikája, ez esetben II. József „zsidóbarát” rendeletei, Szentmarjay Ferenc, aki titokban

segíti a kállói rabbit, vérvádak. A szép kocsmáros lány, Nefelejts eltűnése miatt bebörtönöznek és megkínoznak őt zsidót, köztük a kállói rabbit is; megmenekülésükhöz a császár közbelépésére éppúgy szükség van, mint Elje nove (Illés próféta) menekülést biztosító szekerére. (A tüzes szemű, álruhában, csak keveseknek hirtelen fel- majd eltűnő próféta visszatérő alak mindegyik történetben. Ő a Messiás vagy annak előhírnöke, és mindig az veszi észre, aki várja őt. Így valójában mi magunk döntünk érkezéséről, hiszen akkor van itt, ha felismerjük; eljövetele tehát a jámborak számára akár mindennapi lehetőség.) A későbbi jakobinus összeesküvő szövetségest keres a szabolcsi haszidok vezetőjében, aki fogságában is a magyarok iránti hűségéről tesz tanúbizonyságot: „*Mi nem lehetünk itt rombolók. Ha úznak is, vernek is, mégis az ő testvéreink vagyunk, ő hozzájuk tartozunk. Magyarok vagyunk*” – mintha a száz évvel későbbi asszimiláló zsidók mondanák e szavakat. Újjoncot is örömmel küld a rabbi a megyének, „*herék számban tizenkettőt*”, s hogy *valóban* annyit, a történetből szinte kibeszélve, lábjegyzetben közli a szerző a történelmi forrást.

A MAYERL című elbeszélés a tiszaezlári vérvád idején játszódik. Mayerlből, a kállói szent rabbi otthonról elkerült fiából a váradi püspök keresztény vallású magyar urat nevel. A már aggastyán „Kállay gróf” kiszabadítja a tanúvallomásra kényszerített zsidó koldusokat, akik felébresztik benne régen kihunyott zsidó öntudatát. Otthagyja családját, megtér a zsidókhoz, bűne megbocsáttatik, amelyről úgy szerez tudomást, hogy halála előtt értesül fia csodálatos gyógyulásáról.

A KÁRTYÁSOK hősei vétkes zsidók, akik azal tetézik bűnüket, hogy péntek este egy kocsmában pénzben játszanak. Mégis Illés próféta figyelmezteti a kállói szent embert, hogy mentse meg a lelküket. Igen ám, de hogyan menjen péntek este Kállóról Nyíregyházára a törvény megszegése nélkül. A falu szélén ott volt még akkor kifeszítve az érevdrót, határjelzés a zsidóknak: onnan legfeljebb kétezer lépést tehetnek meg szombaton. A kállói tehát megparancsolta híveinek és az érev-drótnak, hogy menjenek vele. S mennek sebesen, a törvény megszegése nélkül a kártásokhoz, hogy egy történet elmondásával jó útra térítse őket.

A mese, a történet tehát csodákra képes, ha a hit vagy az ima már nem segít – ismerjük ezt Bubertől (HÁROM GENERÁCIÓ). Szabolcsi Lajos történetei is efféle kései írások: megszelídül bennük a zsidók nyomorúságos élete, a haszidok küzdelme a világ uraival, az ellenzőkkel. De nem ez a külső erővel folytatott harc van egyikőjükénél sem előtérben (Buber történeteiből is nehéz kihámozni, hogy mennyire szétszabdalt, fokozatosan elfajuló volt a haszid mozgalom), hanem a hitükkel és hitükért folytatott belső küzdelem.

Miben különböznek – műfaji szempontból – Martin Buber történetei a Szabolcsi Lajoséitól? E viszonyításra nem azért van szükség, mert Buber történetei az „eredetiek”, hanem azért, mert ez az egyetlen viszonyítási alapunk. Tudjuk, hogy az első négy-öt generációhoz tartozó caddik történeteit is utólag jegyezték le, nem nagy tévedés tehát azt mondani, hogy mindegyik (lejegyzés) alapja a folklór. Buber ezekből a terjengős leírásokból tömör, tanulságra vagy csattanóra kihegyezett példázatokot, tanításokat fabrikált, olyan „hitelességgel”, hogy szinte megújította a haszidizmust. Szabolcsi Lajos forrásait még kevésbé ismerjük, de maga is szabolcsi – s lokálpatrióta – lévén, nyilvánvalóan merített helyi adatokból. A haszidizmus történetei ekkoriban kezdtek divattá válni, tudományos és irodalmi feltárásukkal Buberén kívül Dubnow, Horodeczky, Perez és Berdiczewsky foglalkozott, a téma tehát a levegőben volt. Szabolcsi – nem sokkal Buber első könyvei után – a húszas évek elejétől publikálta haszid tárgyú elbeszéléseit, amelyek nem tanítások, hanem szabályos történetek. Középpontjukban a (kállói) rabbi és hívei állnak (mint Bubernél), akiket Szabolcsi színes érzékletességgel és nagy szeretettel elevenít meg (Buber távolságtartóan, saját személyét teljesen kikapcsolva mondja el történeteit). Nem hiányzik közben a történelmi háttér, az életmód, az ünnepek, a ritusok sajátos stílusú leírása sem.

Ami Bubernél külön történet (Mirjám vándorló kútja), vagy több más caddik képessége (az út ugrása), az Szabolcsinál a reális történetbe illeszkedik. Buber valamely történetet csak az eseményre és tanulságára csupaszít le, ritkán sejteti, s különösen nem közli pontosan a helyszínt, a történelmi hátteret, az időpontot. Szabolcsi hol a történetbe he-

lyezkedő, hol azt kívülről szemlélő elbeszélőként ad hírt egy eseményről, például a leveleki menyegzőről, két vérvádperről, s ez jó alkalom zsidó imák, szokások leírására (a szöveg zsargonban, vagyis jiddisül idéz énekeket, közhasznú szavakat), de a kállói rabbi csodás tetteinek és képességeinek bemutatására is. A szöveg elbeszélő menete és stílusa ezért gyakran megtörik, amikor zárójelben vagy lábjegyzetben közölt adattal, zenei elemzéssel, helytörténeti adalékkal a történet hitelességét igyekeznek elérni. Ízes stílusa, választékos, egyéni szóhasználata révén ugyanakkor érdekesen tudósít a történelem és a jiddis nyelv mára lezárt szakaszáról. Nála az Isten néha *Alkotó*, a hiba *makula*, a lovat néha csak „*ostorsegítség*” lehet gyorsabb haladásra rábírní; az egyik hős *Oroszlán Mócsi*, ami nyilván a Löv fordítása, aki hanyattatása miatt egy szekéren „*szegi az ünnepet*”, ennek nagyapja meg jiddisül *Joszeif Téglasser*. Szabolcsi nemcsak a Szabolcs vármegyei viszonyok leírásában otthonos; amikor hősei a mennybe mennek, arról is részletes leírással szolgál. A könyvhöz Szabolcsi Lajos fia, az irodalomtörténész Szabolcsi Miklós írt előszót.

Rácz Péter

GASZTRONÓMIAI KALANDOZÁSOK

Borda József–Sándor László–Szabó Ernő–Szigeti Andor: Gasztronómiai lexikon
Szerkesztette Csizmadia László
Mezőgazda Kiadó, 1993. 496 oldal, 2590 Ft

Szabó Ernő–Szigeti Andor: Sörlexikon.
Sörtörténelem
Akadémiai Kiadó, 1996. 414 oldal, 2480 Ft

A napjainkban hazánkban megfigyelhető és érezhető társadalmi tagozódás aligha járul hozzá általában a nemzeti kultúra fejlődéséhez. Nem kivétel a gasztronómia sem, legalábbis ami a hétköznapi változatát illeti. Az „haute cuisine” régen látott felvirágzásának